

τούς εἶπα, δὲν τὸ ἔστειλαν στὸ σχολεῖο, ἀλλὰ μένει σ' ἓνα σπίτι οἰκίτροφος κ' ἕνας δάσκαλος τοῦ κάνει ποῦ καὶ ποῦ μὴθήματα. Δὲν εἶναι τόσο παχύς, ὅπως ἐδῶ, εἶναι ἕμως πολὺ καλά».

— «Γιατί δε μὰς γράφει; τὸν ρωτήσατε;»

— «Αἱ... ναί. Μοῦ εἶπε πὼς φοβάται μήπως τοῦ ἀπαντήσατε καὶ δὲ θέλει νὰ μάθουνε πὼς εἶταν ἐδῶ».

— «Γιὰ τοὺς γονεῖς τοῦ ἔμαθε τίποτα;»

— «Ὅχι» τὸ περίεργο εἶναι πὼς οὔτε ρώτησε ποτὲ γι' αὐτούς· ἢ θεῖα τοῦ ποῦ μοῦ τὸ ἔλεγε, ὑποθέτει πὼς τῶχει καταλάβει καὶ φοβάται νὰ ρωτήσῃ, μήπως τοῦ τὸ βεβκιάωσυνε...»

ΣΕΜΝΗ ΠΑΠΑΣΠΥΡΙΔΟΥ

ΜΙΑΣ ΝΥΧΤΙΑΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑ

1

Θεέ, ποῦ ποτέ; μου δὲν πίστεψα, ἀπόψε ἔρχομαι νὰ καταφύγω σὲ Σένα. Ἡ νύχτα εἶναι κατάμαυρη καὶ τὰ σύγκρονα μιᾶς ἀτέραντης ἐρημιᾶς σέρκουν ἀπάνου μου. Μὰ τὰ χέρια μου εἶναι ἄδεια καὶ μάταια ὁ βωμός σου θὰ προσμένῃ τὸ συνηθισμένο του δῶρο.

Ὅλο τὰσῆμι καὶ χρυσάφι τῆς ψυχῆς, ποῦ Ἐοῦ— τῶρα τὸ νοιώθω— μοῦ χάρισε, τὰ σπατάλεσα ἀνάμελα ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ Σου, καὶ τώρα πιά, δὲ μοῦ μένει τίποτα ἄξιον νὰ σοῦ προσφέρω γιὰ ξαγορά— μήτε ἢ καρδιά μου.

Ὅλο καὶ πιὸ κάτω σκύβω ντροπιασμένος, γιὰ τὸ νοιώθω νὰ γλιστροῦν ἀπάνου μου γαληνὲς οἱ ματιές σου σὰν τὶς ἀχτίδες τοῦ ἡλίου πάνου ἀπ' τὴν παγωμένη θάλασσα. Εἶσαι τόσο καλός! Νὰ, Σοῦ ἀπιθῶνω στὰ πόδια ὅ,τι ἔχω— ἓνα κουρέλλι ἀπ' τὸ μεγάλο μου Πόνο.

Δέξου το, Πανάγαθε, καὶ σύ, ἂ θέλῃς, θὰ τὸ κάνης νὰ γίνῃ χρυσάφι.

2

Μὲ πότισες μὲ ὕδα τὰ μάγια τῆς Ζωῆς καὶ μὲ ξανάνιωσε; λουζόντιάς με στὸ ἀθάνατο νερὸ τῆς ὁμορφιάς σου; Εὐλογημένη νᾶσαι.

Σὰν ὄριμος γλυκόχυμος καρπός, κάθε σου χάρη ἔπεσε πάνου μου. Πλούσια τῆς νιότης σου τὰ δῶρα ξεχείλισαν ἀπ' τὴν ἀγκαλιά μου καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ δάχτυλα καὶ τὰ σκόρπισα πρόσχαρος σ' ὅλον τὸν κόσμον πὰ στὰ φτερά τοῦ στίχου μου. Κ' ἢ πιὸ μικρὴ κλωστή τοῦ εἶναι μου φούσκωσεν ἀπ' τὸ ροδόσταμα τῆς ἀγάπης σου.

Τώρα, βουλήθηκες νὰ στρέψῃς ἀλλοῦ, ἀπὸ μένα, τὸ ζωογόνο της ποτάμι. Μὰ τὴ θύμησιν τῆς περασμένης σου καλοσύνης ποιός μπορεῖ νὰ μοῦ τὴ σβῆσῃ;

Ὁ πιστὸς στρατοκόπος, ποῦ σύγκρομος ἀναγάλλιασεν ἀπ' τὴν λιανὰ μέρη δόλακερες, δέχεται ἀγόγγυστα τὴ μπόρα καὶ λείπει γονατισμένος: «Εὐλογημένον νᾶσαι, Θεέ μου, ποῦ τὸσον καιρὸ, μὲ ἄφινες νὰ χαρῶ τὸν ἥλιο Σου».

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΣ

ΔΙΟΥΜΝΗΤΣΩΤΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Γιὰ τοὺς Κουτσόβλαχους πολλὰ ἔχουν γραφτῆ καὶ τελευταῖοι, ὅσο ξέρω, ἔγραψαν γι' αὐτοὺς οἱ Wace καὶ Thompson, ποῦ τοὺς περὶδεχόνται γιὰ φυλὴ νομαδική, γι' αὐτὸ καὶ τιλοφόρησαν τὸ βιβλίον τους «The Nomads of the Balkans». Μὰ ὅσα νέα καὶ ἀνπροσθέτη καὶ αὐτὸ τὸ βιβλίον συντελεστικὸ γιὰ τὸ γνῶρισμα τοῦ συγγενικοῦ μας αὐτοῦ λαοῦ, ἢ ἀπόστασιν ὡς ποῦ νὰ καλογνωριστῆ μένει πάντα πολὺ μεγάλη.

Τελευταῖα μένοντες ἔξω ἀπὸ ἓνα δλάχικο χωριὸ κοντὰ στὰ σύνορα, τὴ Διούμνιτσα, θέλησα κ' ἐγὼ νὰ γνωρίσω λίγο τὴ γλώσσαν του καὶ τὰ συνήθεια του καὶ σὲ μερικὲς κλεφτὲς ὥρες ποῦ κατέβην ἀπὸ τὸ χωριὸ κοντὰ σὲ ἄλλα σημεῖωσα καὶ τὰ ὀνόματα ποῦ δημοσιεύονται δωπέρα.

Ἀπ' αὐτὰ, ὅσα εἶναι ὀνόματα ἀντρῶν θὰ ἐρισκονται ἐδέδια. πρὸ πάντων τὰ παρανόματα, στοῦς ἐκλογικοῦς καταλόγους καὶ τᾶλλα ἐπίσημα βιβλία τῆς περιοχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ παραμορφωμένα καὶ ὄχι ὅπως τὰ πῆρα ἔγω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κατοίκων, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσικοπο νὰ ξαναδοθῶν.

Δυστυχῶς βαφτιστικὰ πολὺ λίγα μόνο μπόρεσα νὰ καταγράψω καὶ οὔτε μπόρεσα νὰ ἐξαικιδώσω ὅπως ἤθελα καὶ ὅσο εἶταν μπορετὸ τὴ σημεῖωσα, ἐξὸν ἀπὸ λίγα, τῶν παρανομάτων καὶ τὰ πρωτότυπα τῶν βαφτιστικῶν. Ἀλλὰ ἐδῶ περιορίζομαι στὸ νὰ δώσω τοὺς τύπους μόνο καὶ τίποτα περισσότερο.

Γιὰ τὸ τί χρειάζονται τῶρα τὰ ὀνόματα τούτα— ὅταν ἐρμηνευθοῦν κίολα, ἐννοεῖται, καὶ ὄχι ἔτσι ξερά, δὲν πιστεύω νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ δοθῇ ἐξηγήσιν. Γνωστὸ εἶναι ὅτι γιὰ τὸ γνῶρισμα τοῦ κάθε λαοῦ, λοιπὸν καὶ τῶν Κουτσόβλαχων, εἶν' ἓνα στοιχεῖο ἀπαραίτητο καὶ ἡ γνώσιν τῶν ὀνομάτων, κ' ἔφτανε αὐτὸς ὁ λόγος γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τὸ μάζεμα τούτων ἐδῶ. Ἀλλὰ ἐμένα καὶ ἄλλος λόγος μὲ παρακίνησε νὰ τὰ μαζέψω, ὁ ἀκόλουθος.

Ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔχω σκεφτῆ νὰ κάμω μιὰ συναγωγή, κατάταξιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν νεοελληνικῶν ὀνομάτων, κυρίως τῶν ἐπιθέτων (παρανομάτων), ἀλλὰ ὡς σχετικῶν μὲ μεγάλο μέρος αὐτῶν καὶ τῶν βαφτιστικῶν. Ὁ Μπούτουρας μ' ἐπρόλαβε κ' ἔκαμε μιὰ τέτια ἐργασία γιὰ τὰ βαφτιστικὰ*, ποῦ εἶναι:

* Ἀθανασίου Χ. Μπούτουρα. «Τὰ Νεοελληνικὰ κύρια ὀνόματα ἱστορικῆς καὶ γλωσσικῆς ἐρμηνευόμενα». Ἐν Ἀθῆναις 1912. — Ὅσο ξέρω, γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ἐξὸν ἀπὸ μιὰ σύντομην κρίσιν τοῦ Ν. Βέη στὰ «Βυζαντινὰ χρονικά» ἔχουν γραφτῆ παρατηρήσεις ἀπ' τὸ Φ. Κουκουλέ στὴ Byz. Zeitschr. καὶ ἀπ' τὸ Στ. Κ. Κυριακίδου στὸ «Δελτίον τῆς Λαογραφίας». Κοντὰ σ' αὐτὲς — τοῦ Κουκουλέ δὲν τις ἔχω ἔδῃ ἀκόμη, ἀλλὰ τις εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὁ Κυριακίδης — ἴσως προσθέσω λίγες ἀκόμη λεπτομερειακὰς σὲ κατοπινὸ φύλλον τοῦ «Νουμά».

ως πηγή ύλικου προπάντων, —χωρίς όμως δυστυχώς να γλυτώνη τὸν έρευνητὴ ἀπὸ ψάξιμο γιὰ βαφτιστικά καὶ σ' ἄλλες πηγές προγενέστερες ἢ στὰ διάφορα ἑλληνικά μέρη ἄμεσα —πολὺ χρησιμὴ γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐπιθέτων. Τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν ἐπιθέτων ποῦ δὲν τὸ περιλαβε στὴν ἐργασία του ὁ Μπούτουρας τὸ ἔχω ἀρχίσει, ὅπως καὶ τὸ μάξιμα τοῦ ὕλικου παράλληλα, ἀπὸ πέρσι τὸ Μάη**, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν μπόρεσα νὰ ἐργασθῶ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα οὔτε; δυὸ μῆνες σωστούς. Καὶ εἶναι τέσος ὁ ὄγκος τῆς ἐργασίας, ὥστε τὸ σύνολό τῆς θάργῃση πολὺ νὰ φανῇ Γιατὶ δὲν εἶναι μόνο τὸ ζήτημα, ποῦ ἀπαιτεῖ ὄχι μόνο ἱκανότητα καὶ γνώσε;ς, ἀλλὰ καὶ ψαξίματα δίχως τέλος, μόν εἶναι καὶ τὸ μάξιμα, ποῦ εἶναι ἴσως καὶ τὸ δυσκολώτερο μέρος τῆς δουλειᾶς. Ἐχω τώρα συναγμένους ἴσα μὲ δέκα πέντε χιλιάδες διαφορετικούς τύπους ἐπιθέτων (πρωτότυπα, παραλλαγές, καὶ λογῆς ὑποκοριστικά καὶ σύνθετα), μὰ μοῦ φαίνεται πὼς οὔτε τὸ μισὸ τοῦ ὅλου ὕλικου δὲ θ' ἀντιπροσωπεύῃ αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς.*** Γιὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν σύγχρονων ἐπιθέτων ἢ καλύτερη πηγὴ θὰ εἶταν τὰ δελτία τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς στὸ παλαιὸ ἑκσίλειο, ὅπου θὰ βρίσκονταν μαζὶ καὶ τὰ βαφτιστικά, ἀντρίκια καὶ γυναίκεια, ὄχι βέβαια ὅλα ὅπως λέγονται ἀκριβῶς, ἀφοῦ δὲν τὸ ἐπιτρέπει ἡ καθαρεύουσα, ἀλλὰ ἴσως ἀρκετὸ μέρος των. Ἄλλὰ ἐξὸν ποῦ, ἂν ὑπαρχαν τὰ δελτία αὐτά, θὰ εἶταν ζήτημα ἂν θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτραπῇ τὸ μεταχειρισμὰ τους, δταν ρώτησα κάποτε νὰ μάθω τί γίνονται, ἔλαβα τὴν ἀπάντησιν ὅτι ὕστερ' ἀπὸ τὸν καταρτισμὸ τῆς στατιστικῆς «κατεστράφησαν διὰ τοῦ πυρὸς». Δὲν ξέρω μόνο, τί νὰ γίνονται τὰ δελτία τῆς ἀπογραφῆς; στὶς νέες χώρες. Κι ἀφοῦ λείπει ἡ μεγάλη αὐτὴ συγκεντρωτικὴ πηγὴ ἢ δὲν εἶν' εὐκόλο νὰ χρησιμοποιηθῇ, ἂν τυχὸν ἕνα μέρος τῆς δὲ λείπει, δὲ μένουν ὡς πηγές παρὰ οἱ σκορπισμένοι ἐπίσημοι κατάλογοι, ἐκλογικοί, στρατολογικοί, μητρώα, μαθητολόγια, ὑπαλληλικοί κλπ., οἱ «Ὀδηγοί» τοῦ Ἰγγλέση κλπ., οἱ ἐφημερίδες, πρὸ πάντων «τῆς Κυβερνήσεως», καὶ γιὰ τὰ παλαιότερα ὀνόματα κάθε νεοελληνικὸ βιβλίον ἀπὸ τὸ χρονολογικὸ σημεῖο ποῦ θὰ δρῖσομε ὡς ἀρχὴ τοῦ νεοελληνισμοῦ, ὅλη δηλ. ἢ

** Στὸ μεταξὺ ἀπὸ βιβλιογραφία καταχωρισμένη ἀπ' ἰὸν καθηγητὴ κ. Ν. Πολίτη στὴν «Ἐπιστημ. Ἐπετηρίδα» τοῦ Ἐθν. Πανεπ. τοῦ 1909—1910 ἔμαθα τὴν ὑπαρξὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Διον. Μαρκόπουλου «Ἑλληνικὴ ὀνοματολογία» ἐκδομένου στὴ Σμύρνη ἀπὸ τὰ 1909, ποῦ περιλαμβάνει στὴν ἐξέτασή του καὶ τὰ ἐπίθετα. Ἄλλὰ τὸ βιβλίον τοῦτο ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Ὀμηρὸ πραγματεύεται τόσο γενικὰ τὸ θέμα, λέει τόσο λίγα πράγματα γιὰ τὰ νεοελληνικά ἐπίθετα, τόσο λίγο ὕλικὸ παρουσιάζει καὶ τόσο λίγο ἐπιστημονικὸ εἶναι ὥστε διόλου περιττὴ δὲν κάνει τὴ δική μου ἐργασία. Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶδα ἀργότερα ὅτι τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Μπούτουρας.

*** Γιὰ σύγκρισιν ἀναφέρω ὅτι οἱ τύποι τῶν βαφτιστικῶν τοῦ Μπούτουρα τὸ βιβλίον δὲν εἶναι οὔτε τέσσερις χιλιάδες.

νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ ὄχι μόνο τὰ βιβλία ποῦ περιέχουν εἰδικές συλλογές ἐπιθέτων, ὅπως τοῦ Α. Μηλιαράκη γιὰ τὴν Ἄντρο ἢ ὁ «Ἑλληνομνήμων» τοῦ κ. Σ. Λάμπρου ἀπ' τὸ Καστελλόριζο κτλ. κτλ. Γι' αὐτὸ εἶπα ὅτι τὸ σύνολο τῆς ἐργασίας θάργῃση νὰ φανῇ.

Λοιπὸν ἐπειδὴ γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ὄγκου αὐτοῦ τῶν νεοελληνικῶν ἐπιθέτων πολὺ περισσότερο παρὰ τῶν βαφτιστικῶν εἶναι χρειαζούμενη ἢ γνώση τῶν ὀνομάτων τῶν συγγενικῶν καὶ συνοικων καὶ τῶν γειτονικῶν λαῶν, δηλαδὴ τῶν Ἀρβανικῶν, τῶν Βλάχων καὶ Ρουμάνων, τῶν Τούρκων, τῶν Νοτιοσλαύων καὶ τῶν Ἰταλῶν, ὅπως καὶ ἡ γνώση τῆς γλώσσας ὅλων αὐτῶν, γι' αὐτὸ τὸν πρόσθετο λόγο, γιὰ νὰ μοῦ χρησιμεύουν δηλ. στὴν προσωπική μου ἐργασία, μάξιμα κι αὐτὰ τὰ Διουμνιστικὰ ὀνόματα.

Ὅτι εἶναι χρήσιμα καὶ πρέπει νὰ συνεξεταστοῦν μορεὶ νὰ δειχτῇ ἀμέσως, ἂν ἀναφέρω ἐδῶ ὅτι στὰ ἀντρίκια βαφτιστικὰ βρίσκεται π.χ. τὸ ὄνομα Votsi, ποῦ εἶναι ἴσως τὸ ἴδιο —δὲν ξέρω ἀκόμη νὰ πῶ σωστά— μὲ τὸ νεοελληνικὸ ἐπίθετο Βότσης, τὸ Kuzo, τὸ Tasso, Tziko, Lazo κλπ. καὶ στὰ ἐπίθετα τὸ Tsatso, τὸ Rota, Tzoga, Rénti, Péngo κτλ., ποῦ συνηχοῦν μὲ τὰ νεοελληνικά Τσάτσος, Ρώτας, Τσόγγας, Ρέντης, Πέγγος.

(Στάλλο φύλλον τελιώνει)

I. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΉΜΟ

κ. Στ. Νικ. Σὰ δὲν τρέπεται! Τὸ πρῶμα ἐγιν' εἶσαι: Στὸ γραφεῖο τοῦ Ρήγα Γκόλφη, μπροστὰ στὸν Γκόλφη καὶ στὸν Πάνο Ταγκόπουλο ὁ κ. Ποριώτης εἶπε στὸν ἐκδότη τοῦ «Νουμᾶ»: «Θέλω ν' ἀπαντήσω στὴν αἰσθητικὴ μελέτη τοῦ Ἄλχη Θεῦλου γιὰ τὴ Ροδόπη μου μὰ δὲν τὸ κάνω, ἂν πρῶτα ὁ «Νουμᾶς» δὲν υἰοθετήσῃ τὴ μελέτη του». Ὁ ἐκδότης τοῦ «Νουμᾶ» τοῦ εἶπε πὼς δὲν ἔχει καμιά δυσκολία γιὰ τὴν ἀσκησὴ αὐτὴ υἰοθεσία κ' εἶσαι γράφτηκε τὸ σχετικὸ παραγραφάκι στὸ περασμένο φύλλον. Ὁ ἐκδότης τοῦ «Νουμᾶ» ἔσως νὰ μὴν εἶναι, βλέπεις, οὔτε ψεύτης, οὔτε κουτοπόνηρος, οὔτε ζηλόφθονος. Τίποτ' ἄλλο.—κ. Ἀ ρ χ ι μ ἦ δ η. Δίκιο ἔχεις. Ὑπάρχουν μεταφραστές καὶ μεταφρατέζῃδες. Καθὼς, πολὺ σωστὰ λές, «στοὺς πρώτους μπορούνε νὰ καταταθοῦν ὅσοι ὄχι μόνο τὴ λέξη μὰ καὶ τὸ νόημα καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ ἔργου, εἶναι ἱκανοὶ νὰποδοῦσούνε. Καὶ τέτοιοι, ἀπὸ τοὺς πρώτους πρώτους μάλιστα, ὁ κ. Ἀλεξ. Πάλλης, ὁ Κ. Χατζόπουλος, ὁ Κ. Κερδαῖος. Οἱ δεύτεροι, οἱ μεταφρατέζῃδες, μόνο στὴ λέξη προσέχουν καὶ τὴν ψυχὴ τὴ στέλνουν κατὰ διαόλου. Αὐτοὶ ἴναι ἱκανοὶ καὶ τὸ Μολιέρο ἀκόμα νὰ σοῦ τὸν κάνουν ἀδιάβαστο». Μήπως δὰ δὲν ὑπάρχουνε στὰ τυπογραφεῖα καὶ οἱ ἀραδατέζῃδες, ποῦ μόνο ἀράδες εἶναι ἱκανοὶ νὰ στοιχειοθετοῦν κ' εἶναι ἀνίκανοι κ' ἔναν τίτλο τῆς προκοπῆς νὰ σκαρώσουν;